„БРАНИК“ ИЗЛАЗИ
пет пута на недељу.

ПРЕТПЛАТА и ОГЛАСИ
шаљу се на администрацију,
А РУКОПИСИ
уредништву „Браника“ у Н. Сад.

Рукописи се не враћају.

БРАНИК

ЦЕНА ЈЕ »БРАНИКУ«
за Угарску: Србију и Босну
Друге стране земље
на годину К [illegible] — 46·— дин.
на по године К [illegible] — 23·—
на четврт „ К 8·50 11·50 „
Поједини бројеви стају 12 [illegible]
ОГЛАСИ
рачунају се 10 пот. од реда ситних слова.
Уредништво и администрација „Браника
налази се у кући А. Пајевића у Дунавске
улици бр. 36.

ОРГАН СРПСКЕ НАРОДНЕ СЛОБОДОУМНЕ СТРАНКЕ.

Бр. 244 У Новом Саду, у среду 17. (30.) новембра 1910. Година XXVI

Страначке прилике у Чеха.

Нас мора у велико занимати оно, што бива у другој половини монархије, јер све, што тамо бива, може да утиче и на политичке односе у нас. Нисмо ли баш пре кратка времена видели, од каква је огромна утиска био говор Чеха посланика професора дра *Масарика* у аустријској делегацији, којим је говором на велико чуђење Европе изнео на видик фалзификате у »велеиздајничком« процесу Срба у Хрватској па аустроугарскога посланика у Београду грофа *Форгача* начинио немогућим у дипломатији. Па није ли било од велика утецаја, што је врли српски родољуб, далматински посланик др. Душан *Баљак* у истој аустријској делегацији говорио о жалосним приликама у Херцег-Босни?

Ми се данас за ствари у другој половини монархије тим више морамо интересовати, што су прошла она времена, кад су у Аустрији, кад су у Бечу *Немци* владали над Словенима, од прилике као Мађари над немађарским народима у Угарској. Данас у Бечу, у бечком рајхсрату *Чеси* без сваке сумње имају највећега уплива, у неким стварима још и већега уплива, него Немци. Чеси у рајхсрату истина и са осталим Словенима немају већину, али они *регулишу* ту већину.

Недавно смо у једном од наших чланака у овом листу нагласили важност преговора Чеха и Немаца ради њихова споразума, ради њихове погодбе у погледу њихових односа у Чешкој. Те преговоре пратили су и двор и све странке у Аустрији са највећом запетошћу, јер од тога споразума зависи читав политички положај, зависи консолидација у опште политичких односа у Аустрији, те и јачина те половине монархије према другој половини монархије, према Угарској.

Чеси и Немци нису се погодили у Прагу, али нису ни прекинули преговоре, већ се ти преговори продужују у Бечу међу чешким и немачким посланицима, који су чланови бечкога парламента. Па данас бечко царевинско веће, бечки рајхсрат, који је отворен дана 11. (24.) новембра о. г., мирно ради. Чеси и Немци држе своје обећање: да оно међусобно обећање у Прагу, да неће једни другима сметати у бечком парламенту.

Но међутим ових се дана међу самим Чесима члановима бечкога парламента догодило нешто *необично*, што баца чудновату сенку на страначке односе међу Чесима.

Познато је, да Чеси у бечком парламенту имају свој *чешки клуб*, а осим тога Чеси су и чланови *словенске уније*, којој припадају сви Словенци, па Хрвати и Срби из Далмације.

Чешки клуб у Бечу не састоји се само из једне чешке странке, већ из свију чешких странака. Наиме Чеси, као и Немци, у бечком су парламенту подељени на разне странке. У чешком клубу данас су представљене *четири* главне чешке странке: Младочеси, аграрци, клерикалци и радикали. Чеси су већ давно спровели концентрацију (усредсређење) својих странака према Немцима. Такову концентрацију српских странака хтела је и наша странка године 1908. да спроведе, али, као што је познато, на жалост *није* јој то пошло за руком.

Чешки клуб при сваком новом заседању парламента бира своје часнике, председника, потпредседника и перовође. И сада, кад се 11. (24.) новембра о. г. отварао рајхсрат, бирао је чешки клуб своје часнике. И ту се *догодило нешто изванредно.*

Познато је, да је гласовити др. *Крамарж* био не само вођа Младочеха, него и вођа читавога чешкога народа.

Пре седнице чешкога клуба неки упливни чланови младочешке странке обавестили су као са неком заповешћу *све* чланове чешкога клуба, да бирају за председника дра *Крамаржа*, што се као што су мислили, по себи разуме.

При избору у клубу од присутних чланова добије др. Крамарж само **20** гласова, а Младочех, бивши министар трговине др. *Фидлер* добије *52* гласа. Чеси су били са др. Фидлером врло задовољни, док је био министар трговине, јер је он свуда у Чешкој и на поштама и на железницама уводио чешки језик као званични. Др. Фидлер, кад је био изабран за председника, био је у највећој мери изненађен. Према дру Крамаржу, др. Фидлер није се хтео примити председништва. Дође до другога избора. Ту др. Крамарж прође још горе. Већина гласова опет падне на Фидлера. Неке гласове добије вођа чешких аграраца др. *Удржал*, а неке пак *Клофач*, вођа чешких радикала. *Крамарж* добије само **један** једини глас. И тада се др. Фидлер није хтео примити председништва. Дође до трећега избора. Но ту се сви Младочеси и све друге странке сложе, да *једногласно* бирају дра Фидлера за председника, односно за оно, што Немци зову Obmann, т. ј. као ону особу, која и у спољашњим односима, при преговорима, особито са министрима представља чешки клуб.

По себи се разуме, да је ово морало бити од ужасна утиска на дра Крамаржа. Он то *није ни тајао.* Он се није, као неки политичари, претварао, као да га такав пораз не дира, већ напротив рекао је у клубу, да га се тај његов пораз дотиче неизмерно тужно. Рекао је члановима клуба: „Тим мојим поразом ви сте хтели да докажете, да ја немам корена у народу, да сам ја генерал без војске. Добро! Примам тај свој пораз.“

По себи се разуме, да су Немци, да су бечки немачки листови, а наиме бечка „Neue Freie Presse“, од радости све клицали. Немци тумаче пораз дра Крамаржа тиме, што га је чешка аристократија због његова *неославизма* оборила. Познато је, да је др. Крамарж удесио неословенски конгрес и у Прагу и у Петрограду, па да је био и на словенском конгресу у Софији. *Др. Крамарж потпуно говори руски* те с тога је могао у Петрограду импоновати. Али др. Крамарж је импоновао и у Бечу. Као вођа чешкога народа он је имао највећи уплив у најмеродавнијим круговима. Било је времена, кад је он скидао и намештао немачке министре, а неко време је још као доста млад човек био и *потпредседник рајхсрата.*

Шта је узрок великом поразу дра Крамаржа, то као да је тајна чешкога клуба. И др. *Масарик*, највећи приврженик дра Крамаржа, морао је, према расположају у чешком клубу, гласати за дра Фидлера, а не за дра Крамаржа. Ми држимо, да је др. Крамарж као вођа чешкога народа почео себи присвајати неку непогрешивост, а јако су га поткопавали чешки радикали под вођством В. *Клофача.* Но не треба мислити, да су чешки радикали нека врста *српских* радикала. Чешки радикали не попуштају ни за длаку Немцима, дочим се наши радикали прелили у једну мађарску странку, па били у служби бана Павла Рауха против сопственога народа.

Него пораз дра Крамаржа је као нека *Немезида* сени великога Чеха дра Ладислава *Ригра.* У оно доба, кад се водила велика, огорчена бор-

---

ЛИСТАК.

ЈЕСЕЊЕ СУНЦЕ.

— M. E. delle Grazie. —

(Свршетак.)

Он остаде а с њиме остаде све, што му је некад отештавало живот. Пред њим је лежало двоје мртвих... трећи је заостао, ако још живи и хода. Јер мртав је био ипак, тај гроф Мајнвартсхаузен, како је ту седео: без звања, без смера и сврхе и смисла; један, који је са̄м изашао био из реда у животу. А са чега?

Пред очи му иза́ђе пикантан профил, заоквирен црним густим витицама. Сјајно га гледаху два плаво-зелена ока. Читаву годину дана гониле су га те очи, дању и ноћу, ма да им је он храбро одолевао. О њеној се породици није говорило баш најбоље и нико није знао, како је њенима пошло за руком, да продру у отмене кругове. Али се она у тим круговима држала чврсто, ма да је пред њеним презименом стајало просто »плем.«, остало је израђивала она сама собом: својом примамном па ипак скромном љупкошћу, лепотом, којом се није разметала, до послетка сачуваном позом невиности и отмености.

Те тако је он најзад подлегао, у прикос свима разлозима ума и разбора, којима је гледао да утуче своју страст, те га је дан, кад је она први пут лежала у његову загрљају, уздигао до висине блаженства, у којем није више било ни мере ни разбора.

Из тога се заноса родила његова зла коб.

Уз то она није изгледала, као да је она њега »пецала«. Сама га је замолила, да неко време веридбу држе у тајности. Рече, да ваља најпре приуготовити и њене родитеље, не само његове. Он се зачудио, али дабогме... Није он био онај зјело богати, кога су можда у њеној породици очекивали! Те тако је ћутао, двоструко уверен о њеној љубави.

Сад је искрсло преда њ друго лице; не бледо и развучено и раскрвављено, као што га је видео последњи пут... него младо, свеже, обесно, са два велика, сјајна деранска ока под ведрим челом. То је био о н а ј д р у г и.

— Тако волим да живим! рекао му је био једаред. Тако од дана до дана, од ноћи до ноћи; чак се и својим сновима радујем као мало дете. Нема тога, ради чега бих напустио ту срећу.

Наравно, био је богат, зјело богат. Уз то дипломата, којем је отворена стојала сјајна будућност. Па и он се утопио у дубинама оних плаво-зелених очију.

Неко се време Конрад није освртао на њ. Немо је посматрао кокетну игру. Но најзад се његовој љубави учинило, да се жар тога удварача никако не слаже са понашањем његове драгане. А у том га је учвршћивала баш она. Те тако се најзад нађе увређен.

Пошто се једаред заједно јашући прошетали по Пратеру, позове га на одговор. Младић му се у брк смејао.

— Ама, дозволићете, за што не?

— Што је то моја вереница! дрекне Конрад ван себе.

Лепе деранске очи разрогачише се у њега, као да чисто не верују. Подуго су га гледале.

— Ваша вереница?... Тако? Е онда извините!... Него, знате... мени Вас је баш жао.

— А за што?

— Што морате позвати на одговор још неке, које та госпођица као да држи у резерви.

— Ви сте један...

Реч је била пала. Сутрадан су са пиштољима стајали око у око.

Секунданти се сложили у томе, да се у исти мах измени ђулад. Још једаред је Конрад видео, како у њ гледају она два деранска ока... Али није хтео да штеди. Мислио је, да не сме штедети... њој за љубав.

Само... кад је онај други пред њим лежао на пролећно зеленој рудини тихе дубраве у Пратеру а са чела му лагано, чисто оклевајући цурио танки црвени кончић... тада као да га је неко грунуо у прса. Опет је слушао глас погинулога: „Тако волим да живим!“ Само што је тај глас сад долазио до њега из далеке, далеке даљине а од тога се гласа он згражао. „Тако волим да живим!“ Био је јединац у матере. Са њим се угасило читаво племе, које је било светло и неокаљано вековима.

Тада спаде последњи вео.

Кад је драгани хтео да јави, шта је ње ради урадио, рекоше му, да је болесна. Сутрадан је »отпутовала« цела породица. Слуга му је дао адресу за евентуална писма. Ни на једно није добио одговора. Најзад стиже писмо из Нице. Кад га је отворио, затекао је у њему веридбену објаву. Његова вереница у тајности званично се верила са једним од најбогатијих аустријских финансјера̄.

Као помаман се лупао у чело. И с т и м се она била титрала! Само што грофу Мајнвартсхаузену никад није ни на ум пало, да т о г супарника узме озбиљно, јер је био ружан и изможден. А она га

ба међу *Старочесима* и *Младочесима*, стао је др. Крамарж у прве редове Младочеха, те је водио најжешћу борбу против великана дра Ригра. У оно су доба велике масе чешкога народа биле фанатизоване против дра Ригра, па му је руља Младочеха у Прагу разбила све прозоре на његовој кући, те му уједно приредила мачју музику. Али се ипак мора признати, да се онда, кад је др. Ригер навршио своју *осамдесету* годину, чешки народ, па и Младочеси, сетили великих заслуга дра Ригра за чешки народ, те је читава Чешка, па и Младочеси, славила Ригрову осамдесетгодишњицу, те је иста она маса народа, која му је пре неколико година разбила прозоре и приредила му мачју музику, у славу осамдесетгодишњице приредила дру Ригру сјајну бакљаду. Данас В. Клофач стоји у истом одношају према дру Крамаржу, као што је некад др. Крамарж стајао према дру Ригру.

После пораза дра Крамаржа у чешком клубу таки се у Бечу поговарало, да ће др. Крамарж положити свој мандат. Ми ово не верујемо. Ми познајемо лично дра Крамаржа те познајемо његове врлине и његово пожртвовање. Он не ће из *некога иркоса* положити свој мандат; он зна, да није баш »ђенерал без војске«. Свака Крамаржова реч одјекне по читавој Чешкој, и по читавој Аустрији па и широм Европе. *Чеси немају данас шаква генија, као што је др. Крамарж.*

Ми држимо да ће у чешком клубу у Бечу већи ствари по старом. Др. Фидлер је Младочех те ће сасвим добро водити ствари у чешком клубу.

Надајмо се, да ћемо и даље моћи слушати и читати значајне говоре дра Крамаржа у бечком парламенту.

△

Са митрополијске учитељске скупштине.

Донећемо укратко некоје главније моменте саветовања и рада митрополијске скупштине вероисповедних српских учитеља, да би и нестручна публика добила неког прегледа у томе, јер предмети су заиста врло важни по наше школство и културни развитак.

I. Оснивање школског фонда, што га је анкета Школског Савета предложила, брисала је и претконференција учитељства и сама скупштина с разлога, што би на те фондове могла временом државна власт какво право формирати.

II. Анкета Школског Савета предложила је поделу школске деце по сполу мушке засебно, а женске засебно. Но и конференција и скупштина променила је то тако, да и мушка и женска деца буду заједно по разредима.

III. У нацрту, поднесеном од анкете Школског Савета, установљено је, да се учитељи (свршени приправници) постављају прво на годину дана само као привремени. Бира их општинска скупштина. После године дана полажу испит за сталну учитељску службу и ако положе, онда их Епарх. Шк. Одбор проглашује за сталне. Разлози: Велика одговорност услед државног закона, услед XXVII. зак. чл. од 1907. године, те ће се добити спремније учитељство. Ова привременост и испит постоји код свију напредних народа. Младог учитеља би тај испит обвезао, да се бави својом струком, а не да заплива у животу оним путем, који води расулу и нераду (да бадавадише по кавана).

Ово одређење је већ претконференција учитељска одбила. Исто тако је и митрополијска скупштина усвојила, да остане по старом. А то је: да се учитељ одмах бира за *сталног* учитеља. Практичног испита нема, а ни привремености.

IV. Анкета Школског Савета је у нацрту установила, да школски управитељ мора бити само учитељ и да тога не бира више скупштина црквено-општинска, него да га има изабрати Епархијски Школски Одбор на 3 године. Но претконференција учитељска предложила је, да управитеља бира учитељски збор и то не на 3 године, него стално. Али митрополијска скупштина променила је тај предлог с тим, да учитељски збор бира управитеља на 6 година и да могу бити и учитељице изабране за управитеља.

V. У месни школски одбор бирала је црквена скупштина учитеље, а предлог анкете у нацрту даје то право Епархијском Школском Одбору. Претконференција одредила је, да их бира збор учитељски, а митрополијска скупштина повратила се награг на стару одредбу, да их бира и надаље црквена скупштина дотичне општине.

VI. Свештеника у месни школски одбор не именује конзисторија, као што стоји у нацрту анкете, него га бира као и до сад црквена скупштина. Тако је одредила учитељска ова скупштина.

VII. По нацрту анкете бирао би епархијског школског надзорника Школски Савет, но учитељска скупштина усвојила је стари начин избора од народно-црквеног сабора.

VIII. До сада је месни *школски одбор* водио надзор и над унутрашњим стањем школе и над спољашњим. Дакле имао је и *надзиравајућу стручну власт над учитељством.* Сада по нацрту то спада у делокруг месног школског *управитеља*, а у делокруг школског одбора спада брига о спољашњој и материјалној страни школе.

IX. По нацрту анкете и Школског Савета имају при избору учитеља првенство најбољи по пракси или који су се истакли на пољу педагошке књижевности или који имају најбољу школску сведоџбу. Ако црквена скупштина не би изабрала од најбољих компетената, онда има право Епархијски Школски Одбор да тај избор уништи и упути црквену скупштину на нов избор; а ако се скупштина и по други пут против онога правила огреши, онда именује учитеља Епархијски Школски Одбор.

Разлози тог одређења били су ови: При досадашњем начину избора, иако су неки тежили да општина добије доброг просветног радника, услед корупције не могоше то произвести, *него су често бирани* **гори од горега, само ако су владајућој странци припадали.** Даље се овим начином и учитељству, па чак и приправницима хтела дати прилика за утакмицу, каква приличи наставницима, а **не утакмица у партизанству**. Најеклатантнији пример такове злоупотребе био је у В. Бечкереку, где су од 18 компетената, одличних, врло добрих и добрих, изабрата два *најгора* и сведоџбом и владањем и праксом, а један је чак за време избора био и под дисциплинарном истрагом, али *страначка заслепљеност* све то није гледала, него га је бирала као — *радикала*! Мимоишли су се најбољи ђаци, најбољи стручњаци, а бирани су *„чврсти и одлучни“* радикали.

Но овај предлог анкете још је у претконференцији укинут, што је усвојила и митрополијска скупштина, и тако општина и надаље бира учитеље без икаквог ограничења.

*

Ми ћемо ове кратке црте из рада учитељске скупштине у идућим бројевима продужити, али већ и из ових неколико момената види се, да и претконференција, а још више сама учитељска скупштина *не само да није крњила* тако звана **„народна“** *права*, него их је према добивеном нацрту *ревиндицирала — повратила.*

Свако се дакле може уверити, како су неосновани, како неправедни, како пусти и беспримерни они ужасни нападаји, којима је »Застава« наше учитељство трактирала у оном моменту, кад су они своју дужност савесно вршили. А нападала га је само зато, што учитељи више нису присталице радикалне странке, него иду самосвојним, независним путем.

је ето одабрала. Оног трећег „у резерви“!

Смешно! Шта велите? О, тако смешно, да се он смејао и церекао, док се није стао зграђати свог рођеног гласа. А погинули је сваке боговетне ноћи стојао пред његовом душом, а бдио, а сањао. И сваке је ноћи слушао онај некадашњи весели глас: „Тако волим да живим!“

Најзад се скрио у свој завичај; завукао се, што је игда могао, те је умро за све, који су га некад волели, који су некад од њега нешто очекивали. Чак му је и имена нестало са света, у којем звуче само имена. А године долажаху и одлажаху па постајаху десетине година те се он једног дана затече у сред јесени. Са дрвета његове младости спаде и последњи листак те дрво остаде голо, голо све, једна, једина трезвена јава. А велике лажи у животу лежаху на земљи пред њим . . . све само увело лишће. . .

Рука му спаде с лица . . . крупно и дубоко погледа природи у очи . . . тако крупно и дубоко и озбиљно, као што она овде њему гледа у очи ево већ десетинама година. Па што никад ником не би рекао, што понос му крати и срцу рођене сестре: то он овде тужно збори у тишину, која га опкољава и закопава од десетина година амо. Усне му и мимо вољу шапућу:

— Кукавни, кукавни младић!

Покаја је то, што му хладно и немилостиво гледа у очи, као онде оно јесење сунце.

С немачког.

Запети односи на црногорској граници.

Недавно смо известили, какви су запети односи на црногорској граници и да је било и крвавих сукоба између црногорских пограничких војника и турске пограничне војске према Албанији, те да је краљ *Никола* био принуђен, управити ноту на дипломатске представнике велесила на Цетињу.

Од то доба није се поправило стање на граници црногорској. „Цетињски Вјесник“ баца сву кривицу тога несноснога стања на политику Младотурака. Исти цетињски лист извештава о конгресу Младотурака у Солуну, где су *Младотурци донели најнепријатељскије одлуке према Хришћанима, наиме против Срба.* Исти цетињски лист означује политику Младотурака као праву сатиру на одржање „мира“, што Младотурци наглашују. Ево како један чланак „Цетињскога Вјесника“ ово означује:

»Кад Халил беј и њему слични проповедају истребљење хришћана, који траже равноправност и гаранције за свој национални опстанак; кад се Срби гађају из пушака, чим се мало јаче даду видети, онда је то лепта, која се не приноси на олтар мира, него нам разбија главу. Мир је у правди и толеранцији, а не у пушци и ножу. Ако Младотурци хоће одиста мира и љубави, нека буду праведни спрам немуслимана, и имаће једно и друго.

На то се, изгледа, међу њима и не помишља. Њима је нешто дунуло у главу и они сад мисле само на чисто турски империјализам, коме има сваки да се безусловно покори. Хоће да врате доба крцалија и јаничара, па можда и све до Беча, докле су се њихови хатови некад разигравали. Заборављају при томе, да је оно доба, иако онако крваво, дало на противној страни борце, који су и ту силу скрхали, међу којима је српско племе дало најистрајније и најјуначније борце. Правда није у топузу, а напредак не наблаговештава безобзирност, какву сад проповедају Младотурци. Ако је и њима историја учитељица, увидиће лако, да им ваља тражити не старе путове, на којима су се скрхали, него нове, на којима ће се моћи здружити са својим народима и оним државама, у којима су ти народи од чести слободни.

Данас је нова мода. Мир се не обезбеђује тим, што ћемо сви мировати, него што ћемо непрестано један другога вребати и за сваки случај бити до зуба наоружани.

Опасност је сад од многих чувара мира и од нагомиланог запаљивог материјала, који се спремио, да се мир очува. Најзад ће у интересу мира, кад с наоружањем буду сви готови, и да се потуку. Турска се решила, види се, да у тој гуреми не буде последња. Шта ко после извуче, Бог нека му благослови.«

Још је значајније, што »Цетињски Вјесник« преноси врло значајан чланак из „Београдских Новина“, под насловом „Турска и Црна Гора“, који чланак потпуно маркира политику и расположење краља Николе. Тај чланак овако гласи:

»Праву слику, прави карактер данашње владавине у Турској дају догађаји, који се сада одигравају на турско-црногорској граници. Око две хиљаде душа из косовскога, а на пет хиљада из скадарскога вилајета пребегло је у Црну Гору, склањајући жену и децу и голи свој живот од обести и безобзирности турске војске, и од страшних зала, која доноси анархија у земљи. Сав тај народ побегао је од својих домова, напустио своја огњишта, гробове својих милих и драгих, земљу, која га је хранила, имање, које је стекао, да би спасао живот и част своју и својих укућана.

Страховита су зла, која је тај народ трпио. Ужасне су муке, које су га натерале на то исељавање Многи од бегунаца избегли су само са голом душом. Крајеви, ближи Црној Гори, успели су, да преведу преко границе један део своје стоке. Све остало остављено је као плен турским разбојницима. Међу бегунцима, осим Срба, има и Арбанаса и Турака. Сви они моле црногорску владу, да са војском заузме њихове крајеве, да би се и они могли вратити својим кућама. Краљ Црне Горе, ма да му се срце цепа пред патњама тога народа и ма да би по слабости турских војних гарнизона могао брзо и лако да окупира те крајеве, одсудно се одупире јакој ратоборној струји у Црној Гори, јер је свестан у свој озбиљности последица, које би морале наступити после таквога једнога корака од стране Црне Горе. И одиста, само ће његовој политичкој увиђавности имати да се захвали, ако не дође до озбиљних заплета између Црне Горе и Турске, јер су иначе све прилике такве, да озбиљнији сукоби могу сваког часа избити.

Младотурци почињу показивати знаке озбиљне забринутости због свих тих догађаја Они су пре свега дали општу амнестију бегунцима, и позвали их, да се враћају кућама, али нико и не помишља да се враћа, јер сви знају добро, шта вреде обећања турске владе код несвесних органа турских управних власти и разузданог турског аскера. Сам скадарски валија дошао је лично у Црну Гору, да склања народ на повратак у отаџбину, и да умоли краља и владу Црне Горе, да му у томе буду на руци. Све узалуд. Народ не сме поново да се враћа под власт Турака, и радије остаје у Црној Гори, јер је сигуран, да му се ту не ће дирати у живот, част и оно мало иметка, што је успео изнети из Турске. Никакви наговори, никаква обећања са турске стране не могу да му врате убијену веру у турску правду.

За Турску су ти догађаји велика непријатност, јер страном свету очито показују, да нови режим није успео, да се у држави консолидује, и да држављанима створи могућност за какав такав сношљив опстанак. О каквом културном или економскоме преображају у Турској, према томе, не може бити ни говора. Сва обећања Младотурака потпуно су подбацила. У Турској то све живо осећа, а није далеко време, када ће то осетити и признати цео културни свет. И тада ће нестати и оне културне подлоге, на којој је постојао нови режим у Турској, и Европа ће морати да поведе озбиљна рачуна о ономе, што се данас у њој догађа.

За Црну Гору ти су догађаји такође велика непријатност. Мала и сиромашна, она једва стиже да подмири потребе и својега властитог становништва. Прираштај од неколико хиљада бегунаца, на које се свакојако мора трошити, за њу је осетан терет Поред тога, застој у трговинским пословима због таквога стања

ствари на њеној граници према Турској, да би се избегли нови заплети и сукоби, — све то доноси жртве, и сувише тешке Црној Гори, све то повећава у њој незадовољство и појачава струју која тражи да се ратом учини крај тако несносноме стању. И питање је, да ли ће, и докле ће краљ Никола моћи да савлађује ту струју, и да се одупире њеним ратоборним тежњама. Најпосле, ако та струја изазове заплете и мимо вољу краља и његове владе, и ако у наточ њиховој свести о опасностима од таквога обрта ипак дође до убојна окршаја, питање је, где ће се све то зауставити и каквим последицама може одвести.

Младотурци су потпуно доказали, да не знају управљати ни финансијама, ни администрацијом државном; да нису кадри извршити ни један део обећања, датих у времену својега доласка на управу државну; најпосле, да су недорасли положају, до кога су дошли стицајем прилика, и да не заслужују кредит, који им је Европа била дала у почетку њихове владавине.

Све те прилике казују, да **на Балкану свакога часа могу искрснути врло озбиљни и врло крупни догађаји.** Шта је Србија учинила, и да ли је она спремна да дочека те догађаје?...«

Српкиње на делу.

— Савез Српкиња као Задруге. —

У доба, када код нас Срба мушкараца нико и нигде не ваља, само ако се ијоле истакнуо у каквом народном послу; када се годинама између себе ружимо, обећујући један другог најтежим обедама, и када већ немамо међу нашим истакнутим људима ни једнога, који није на овај или онај начин, од ове или оне стране наружен и када нам се сав паметан свет смеје: испољава се из срца нашега народа једна струја, која неодољивом снагом тежи за тим, да једном за навек раскине са досадашњом тактиком у раду за добро и напредак народа свога, тактиком очекивања каквог добра за народ од фактора, који над нама ведре и облаче и по којима бисмо ми били и данас тамо, где бесмо пре десетина година. Да, да остваримо ону мудру народну: **У се и у своје кљусе!** Али, у томе раду да се нађемо сви, који српски мислимо и осећамо и желимо своме народу добра. Да су наша браћа Чеси чекали, да их Немци просвете и унапреде, не бе данас били први међу Словенима и не би били богат и напредан народ. Струја та у народу нашем нема додуше још довољно представника у свима слојевима нашега народа, али не ће проћи још ни десетак година па ће она захватити све, што је за напредак способно и у нашим колебама и у палатама.

Шта уради за десетак година Привредник, шта земљорадничке задруге, гледамо пред нама.

Унапређење народне просвете тако је журно и хитно питање, да не смемо више часити часа, него морамо сви добро засукати рукаве па помагати, где помоћи треба. Имамо још крајева, у којима многа села немају **ни основне школе**, а камо ли других установа, помоћу којих се народ просвећује.

И, ено, у Загребу се основало Просветно Друштво са правилима, по којима може у њ ступити и богат и сиромах или као члан помагач са шест, дванаест и на хиљаде круна, а исто тако и најскромнији просветни радник са својим духом. Морамо се сви окупити око тога друштва па ћемо за коју десетину година подићи народну просвету на жељену висину. Деловање тога друштва мора се осетити за најкраће време и на периферијама нашега народа, где у коме месту има ма и једно Српче.

Врло је утешна појава, што је та струја захватила и српске женскиње, те и оне са похвалном устрајношћу теже, да се своме народу нађу на помоћи, да што пре преброди стање учмалости и да се вине до стазе свога препорода.

Шта све чине наше женскиње са својим добротворним задругама у појединим местима, колико суза утиру, колико чланова нашега народа извађају на прави пут, познато нам је. Али је то све мало, те се сада спремају, да ступе живље, многобројније, одушевљеније, у заједници.

Наше се женскиње прекалиле у Прагу. Ове године пошла је Српска Жена у Праг, ма и нешто несигурно, смерно, стидљиво, што је у осталом особина свију Словена, носећи своје рукотворине, да их прикаже напредним и умним својим сестрицама Чехињама, стрепећи уз то, да ли ће ти производи њена духа, њене руке, одржати строгу критику сестара на хладном северу. И обасуше је цвећем, речима хвале и славе и она се поносна врати отуда, да више никада не пушта ђерђев из руке, поносна, што јој њени радови красе палате и музеје братског чешког народа.

Али сећа се српска жена, колико је бриге и рада требало, док се све удесило, да испадне као што треба, а из простог узрока, што женске задруге не беху организоване у савезу. Осећа српска жена ново доба, те и њу захвати брзо струја напретка, препорода, јер има послова у томе смеру, које може само она вршити, те без њена суделовања нема напретка на свима линијама.

И ено! Загребачка, Митровачка, Осечка, Старопазовачка, Голубиначка и Иришка Женска Добротворна Задруга ступише у оснивачки одбор, да са својим осталим другама оснују *Савез Срикиња као задруге*, као привредно друштво, да би могло обухватити све српске крајеве у нашој монархији.

Плаћаће се удели по 50 Круна у петгодишњим оброцима по 10 Круна. Приватно лице може узети по један или више удела, а свака задруга или корпорација најмање четири.

А сада чујте, чиме ће се бавити савез.

а.) Куповањем и продавањем женских рукотворина и рађевина, материјала, оруђа и машина за женске радове; оснивањем продавница за исте рукотворине и производе женског домазлука.

б.) Приређивањем изложаба, музеја женских рукотворина.

в.) Посредовањем и учествовањем код оснивања друштава и установа, које могу бити примљене у савез и којима може везати заједницу за једну или више грана свога рада.

г.) Подизањем и помагањем школа за поучавање у економији и кућанству.

д.) Намештањем српског женског подмлатка код разних трговачких, обртничких и привредних предузећа, смештањем дадиља, забавиља, домаћих васпитачица у српске домове.

ђ.) Издавањем стручних књига, новина и приређивањем стручних предавања.

е.) Предузимањем сваковрсних привредних послова за свој рачун и за рачун трећих особа.

Ето, то је у главном посао савеза.

И када тако отпочнемо рад сви, свако у своме крају и делокругу, морамо крочити напред. Сада само треба да свако, ко може уплатити ма и један део, ступи у чланство, па ће наше женскиње већ идуће године божјом помоћу и својим прегалаштвом одржати у нашем белом Загребу прву главну скупштину, упознати се, очеличити и разврстати у бојно просветне редове по нашим крајевима и у заједници наставити благотворни рад у смислу правила а за напредак и препород народа свога.

У четвртак, 25. новембра (8. децембра) о. г. одржаће се у Митровици скупштина за конституисање Савеза Српкиња као Задруге, која треба да буде што већма посећена, а до тога дана треба да наше задруге и појединци скупе што више чланова за друштво.

У то име поздрављамо наше вредне Српкиње и кличемо им: Напред, за напредак народа свога!

У Иригу, 14. XI. 1910.

Стеван Радић
тајник Добротворне Задруге Српкиња Иришкиња.

Политички преглед.

— Догађаји у босанском сабору. У босанско-херцеговачком сабору су 14. (27.) о. м. прочитани писмени одговори владе на више саборских решења. Председник је упитао сабор, прима ли к знању одговоре владине. На то је Србин *Кочић* повикао: »Не! Одговори владини су увреде!« Председник је Кочићу издао опомену позивајући га на ред, али је Кочић, лупајући о клупу, викао: „Ово није среска канцеларија, ово је сабор“. Настала је грдна ларма. Председник је ударао у звоно и позвао посланике да чувају достојанство сабора. Како се ларма и даље продужила, прекинуо је седницу.

По поновном отварању седнице, председник је изјавио, да ће у будуће писмени одговори владини бити упућени буџетском одбору сабора.

Затим је сабор одбио молбу за шест недеља одсуства због слабости, посланику др. Јефти *Дедијеру*, који је сада доцент београдског универзитета.

Српска општина без српске свести.

Данашњим даном сваком је од нас на устима реч: Народна свест! Хвалимо се често, како смо свесни свога народног постанка, а на делу смо често издајице и кукавице. А да је тако, показали су *Доловци* 12. новембра т. г., кад су *себи за бележника* **поред Србина изабрали иноверца.** У српској великој општини, бар у којој влада српски живаљ, изабран је за бележника *иноверац поред Србина.*

Жалосна појава за наш народ а по Доловце за осуду. Она некада жива и будна свест доловских Срба почиње ето на жалост да тоне, да се гаси и хоће да утрне тако, да је не можемо ни близу сравнити са некадањом живом свешћу, која је била водиља и бранич васколиких српских осећаја. Сабили су овим избором Доловци српску свест у кутак, одакле се скоро не ће помолити, а све на штету наших народних светиња и српског поноса.

Ми Срби имамо ужасну ману, која се кроз толико векова одржава, а то ја она опште позната **српска неслога.** *Неслога се провлачи кроз све наше друштвене слојеве*, она је узрок, те једно овако важно дело, као што је избор општинског бележника, не пође за руком као што треба. Како вам, Доловци, није поцрвенео образ од стида, кад сте онако олако могли да се огрешите о своју савест, па да се поведете за гласом неких људи, који вас из себичних својих смерова, одведоше за Голеш-планину и да тамо заборавите за своју српску дужност?!

Богат и независан ратар, имућан и слободан трговац, независан занатлија, сви редом не послушаше гласа својих свештеника, већ на глас неких себичњака, на позив среског начелника, падоше ничице као снопље, *те изабраше себи за бележника иаред Србина, иноверца*! А зар не виде, жалосна им мајка, куд води то? Зар не виде, да су већ иноверцима обузети готово већ на свима важнијим позицијама! Зар тим начином мисле Доловци да се одупру туђинштини, кад на свима важнијим позицијама бирају све саме иноверце?

Лекар, апотекар, поштар и сад општински бележник: све сама иноверија! Кад се том дода још и то, да ће ускоро неке старије српске учитељске снаге у пензију те да ће и на њихова места бити понамештани Несрби, шта ће онда бити? У тој туђинској вреви изгубићемо се, нестаће нас, јер ће нас ти туђинци морално, душевно и национално прогутати. А то све с тога, што смо слаби, јадни, малодушни, спекуланти, индиферентни и, што је најглавније, што смо се изменили по духу, по свести, по осећању, по снази српској!

Оволико смо, с болом у души, морали констатовати и тај грех жигосати. Част и свако признање оним Доловцима, који су као представници гласали за Србина и тиме осветлали свој српски образ. Али осудити и жигосати морамо све оне, који су било из ниских, себичних смерова, било пак услед терора званичног апарата по примеру птице ној зарили своје главе те им је умукла српска свест. Тим пре је за осуду то, што је међу тима много таквих, који су по своме материјалном положају добро ситуирани, слободни и независни грађани, те по томе не морају — бар не би требало — ни од чега да презају, па су ипак били слаби и јадни приликом овог избора.

Кад ово дело доловачких Срба грађана озбиљно пресудимо, пада нам на ум покојни врли песник наш Ђура Јакшић, који је с болним срцем у својој пророчанској и песничкој души запевао:

Срб што је био — он није више;
Други по телу, други по души,
Лагано време, ал' брзо руши!

Долово, новембра 1910.

Quidam.

ДОПИСИ.

Камерални Св. Ђурађ, 9. (22.) новембра 1910. (Освећење нове школе). Како далеко допире шовинизам, навешћемо и овај пример, да је у ово чисто српско село државна влада одредила, да се до хиљаду душа Чанго-Мађара насели, давши им изобилно на уживање ерарских земаља, уједно ће се подићи неколико стотина нових кућа и подићи ново мађарско село. На овој мртвој стражи бићемо опкољени са два туђинска народа, Румунима и Мађарима. Позната је ствар, како се од манастира Св. Ђурђа за инат отцепише Румуни и након тога покренуше парницу, као против манастира Бездина, Месића, па тако и против нашег манастира Св. Ђурђа, да их за себе присвоје. Но манастир Св. Ђурђа стоји чврст као стена са доказним материјалом и да Румуни овде никаква ћара ни поред најтежих политичких прилика за сигурно извојевати не ће.

Налазећи се у таковим околностима и несређеним приликама поред манастира за евентуалије требало се постарати, да се обезбеди опстанак двеју српских вероисповедних школа, и то једне у прњавору а друге у Камералном Св. Ђурђу, као филијале манастира.

Пажњом и особитом љубављу за народну просвету, пун проницава духа и широког погледа у будућност, подигао је далеко чувени економ, високопречасни г. игуман о. Стеван Николић, настојатељ манастира Св. Ђурђа, у прњавору вероисповедну школу, коју манастир издржава и учитеља плаћа.

На Аранђелов дан једва дочекасмо, да се освети и друга задужбина о. Стевана, коју је готово сâм из својих средстава подићи и сазидати дао. У Камералном Св. Ђурђу искупио се силан свет после службе божје у школи, где се осветила нова зграда за нашу дечицу. Ново училиште красна је зграда, да би могла и у вароши за украс послужити. После водоосвећења, уз пуцање прангија, народ и дечица френетично клицаху: „Живео наш добри г. игуман! Живео!“

Певачко друштво складно је појало, а после подне настаде свеопште веселье, па како је тога дана и доста свечара било, то се веселье и у саму ноћ протегло.

Осим тога г. игуман о. Стеван подигао је овај манастир из развалинâ, очистивши га од дуга, стаје и зграде на салашу подигао, предњи фронт на спрат подигао и узвисио, а ако Бог да, те манастир на миру, услед парнице пређе, заштедео је о. игуман до педесет хиљада круна, да цео манастир и цркву и споља и изнутра реновира, у чему му од свег срца желимо успеха и добре истрајне воље на дику и понос нашег монашког сталежа, са ускликом: »Живео наш просветни добротвор о. игуман Стеван и многи, дај Боже, угледали се на њега! Живео!“

— Ѳ.

Вести из места и из народа.

Нови Сад, 16. новембра 1910.

— Представничка скупштина. Представништво сл. кр. вароши Новога Сада имаће 18. нов. (1. дец.) о. г. у 4 с. после подне редовну главну скупштину. На дневном реду има 27 предмета.

— Војвода Ђорђе Скопљанче на самрти. Београдска „Штампа“ јавља ово:

„Неуморни и неустрашиви борац за слободу македонских Срба, војвода Ђорђе Скопљанче, лежи болестан у нишкој болници, из које нема више изгледа да ће жив изаћи и његов се последњи час очекује ускоро. Он се налази у тако бедном материјалном стању, да није могао болестан пожелети ни чашу млека, јер му је без новаца нису хтели дати, изговарајући се, да је доста, што цабе лежи у болници. Ако се у последњем часу не плати последња рата за његово осигурање од десет хиљада динара, на коју се суму осигурао, онда ће и то изгубити његова једина сестра, којој је он био све и сва. Зар се нико више не сећа људи, који су главу залагали у служби отаџбини?“

☛ Срби! Кад сада, на зиму, буде **попис становништва** у Угарској, сваки с поносом кажи, да си **Србин**. А онде, где у пописном табаку има рубрика „**матерњи језик**“, *мастилом* запиши реч: „**српски**“. Ако не знаш писати, замоли пријатеља или комшију, нека ти то запише.

— **Срби и Српкиње!** Сви без разлике треба да наше потребе *само код Срба трговаца и занатлија подмирујемо, — то нам је дужности*, јер ако ми једно друго не ћемо помоћи, иноверци нас за цело не ће помоћи.

— **Женска препарандија у Сарајеву.** 1. септембра 1911. отвара се за стално државна женска препарандија у Сарајеву. Земаљска влада ставила је у нацрту прорачуна, који је предложен сабору на претрес, своту, да се та врло потребна школа оснује.

Тиме ће једва једном и у Босни и Херцеговини настава и спремање женскиња за учитељице бити истргнуто из језујитских руку Штадлерових, који је у Сарајеву издржавао »католичку женску препарандију«, у коју Српкињице нису могле ићи, већ су морале ван свога завичаја спремати се за учитељски позив.

— **На знање.** Према већ оглашеној објави број „Браника“ за четвртак не ће изаћи.

БАЈИЋЕВА МУЗИЧКА ШКОЛА У Н. САДУ,
Наставници дипломирани уметници. Школа 10 К. месечно Може се спремити за испите Прашке, Бечке, Пештанске и Загребачке конзерваторије.

Новости са стране.

— **Укупан добитак од продаје Толстојевих дела.** По рачуну руских листова продаја Толстојевих дела у свима деловима света дала је укупан добитак од 100 милијона Круна. Највише је продато у Русији, где је за пет револуционарних година само Толстојевих списа продато у вредности од 12 милијона рубаља. Највећи књижарски успех имала су »Севастопољска причања« и »Ана Карењина«. Овај роман: „Ана Карењина“ продат је у Русији до сада у два милијона примерака. У Немачкој је тај роман имао 14 издања, у Енглеској и у Француској продато је 200.000 примерака тог дела. »Крајцерова соната« продата је по целом свету у осам милијона примерака. По величини прошироности долази сада роман »Рат и мир«, који је само у Русији дочекао накладу од 700.000 примерака. И роман »Васкрсење« необично је јако раширен,

— **Страшна несрећа при пожару.** У Њуарку (у северо-америчкој држави Њу-Џерси) избио је пожар у једној фабрици, у чијем једном одељењу је радило 50 женских. У свеопштем страху не нађоше одмах изласка те стадоше скакати кроз прозор са висине. Које у пламену, које при скакању погибе 23 женских и један дечко, а 30 особа је на смрт рањено.

— **Лавица га растргла.** У једном берлинском зверињаку продуцирао се 14. (27.) о. м. укротитељ зверова Мајер тиме, што се рвао с лавицом. Заведен тапшањем публике рвао се тај човек са зверком дуже, него што треба. Кад је »победио« лавицу и стао се клањати публици, лавица скочи на њ, зарије му страшне нокте у шију и истргне му велико парче меса, а тренутак касније обзинула је лавица врат оборенога укротитеља. Гвозденим шипкама су је једва отерали од жртве, која је у безнадну стању пренесена у болницу.

НОВИЈЕ.

Будимпешта, 15. новембра. Привредни одбор заступничке куће примио је без промене трговински уговор са Србијом. У течају расправе изјавио је министар трговине *Хијероними*, да је угарска влада до сада пристала само на увоз 2000 тона аргентинског меса, а аустријски министар трговине је у аустријском сабору ставио у изглед много већи увоз.

ТЕЛЕГРАМИ
уредништву »Браника«.

Хрватско-српска коалиција у опозицији.

Будимпешта, 16. новембра. Делегати хрватског сабора донели су изјаву, у којој најодлучније наглашују своје *опозицијоно* држање. Ту ће изјаву у данашњој седници заступничке куће дати делегат Шандор *Поповић* на *мађарском* језику.

Краљ о чешко-немачким преговорима.

Беч, 16. новембра. На јучерашњој аудијенцији рекао је краљ члану Господске Куће *Адамку*, да признаје исправно држање чешких заступника и изразио је жељу, да се отпочето дело споразума приведе успешном крају.

Саобраћај.

— **Телеграфија без жица између Београда, Цетиња и Рима.** Почетком идуће године биће предана промету станица Марконијева брзојава без жица у Београду, која ће служити за телеграфски спој без жица између Београда, Цетиња и Рима.

Привреда.

— **Нов угљени мајдан у Србији.** У Рановцу (среза млавског) и Добројевцу (среза алексиначког) ушло се у траг новим мајданима каменог угља, чији се слојеви и количина сада геолошки испитују. Извештаји гласе, да је угаљ добре каквоће и, ако се буде исплаћивало исцрпљивање (експлоатација) богатством слојева, радови ће ускоро отпочети.

Трговина и промет.

Новосадска пијаца.

16. новембра 1910.

Пшеница нова	К	10·80 —·—
Пшеница стара	„	10·20 —·—
Зоб	„	8·— —·—
Јечам	„	6·20 —·—
Кукуруз стари	„	6·20 —·—
Нови кукуруз у клипу.	„	4·50
Нови кукуруз окрњен	„	3·60
Лањик	„	8·29
Мувар	„	7·—
Пасуљ	„	10·—

Све од 50 кила.

Марва, свињи и живина.

Волови по кили	К	60—64
Свињи тешки по кили	1 К	00—·20
средњи „ „	1 „	00—·14
„ лаки „	1 „	00—06
„ мршави пар 200—300	„	
Теоци по кили	1 „	16—24
Јагњци по кили	„	———
Овци по пару 40—48	„	
Кљукане гуске по кили	1 „	—20
Јаја 5 комада	„	—40

Управник: **Др. Мих. Полит-Десанчић.**
Одговорни уредник: **Јанко Перић.**

ОГЛАСИ.

РАДЊА НА ПРОДАЈУ.

У једној вароши са 40.000 становника на пијаци продаје се одмах, због породичних разлога, спецерајска мешовита радња, која постоји од четрдесет година амо, има врло добар промет а с њом је спојена и точионица пића и трафика. Чист годишњи приход износи 15.000 круна. При преузимању радње доста је шест хиљада круна. Ближи обавештај даје писарница Антала Хорвата млађег у Сенти на обали Тисе. 578 (3-3)

ПРОДАЈА
правих сремских планинских
ВИНА

од 50 литара па на више у бурадима и боцама.

Готових нових буради, испраних кључалом водом, има стално на стовариштy.

ИМРЕ ВАХТЛ, бачвар

НОВИ САД, Петефијева улица бр. 8.
(у сопственој кући.) 471 22-24

„АПОЛО“-БИОСКОП

поред **Речејијева** хотела,

састајалиште српске отмене публике.
Кинематографске новине и остале приспеле новости.
Почетак у пет сахата у вече, свршетак у једанаест сахата. 507 40-

Агенте

и заступнике *за продају* гарантоване *срећке* тражи велика банка поред високе провизије и награде. Српске понуде се шаљу на »Administration der *„Neue Fortuna“ Budapest, V., Börse, Postfach 78.* 576 (3-6)

ЧУДО ОД БУКВАРА.

Помоћу овога буквара, а за неколико недеља, научи лакоћом да чита и старо и младо. Ово је већ треће издање. Имам 1000 захвалница. Ко ми пошаље 55 потура са поштанском упутницом, тај одмах добија буквар са плаћеном поштарином.
ULMA (Temes megye).

Љубомир Јовановић
школски управитељ и учитељ.
575 5-30

ШТАМПАРИЈА
ДЕОНИЧАРСКОГ ДРУШТВА „БРАНИКА“
:: У НОВОМ САДУ ::

Основ. 1904. г. Основ. 1904. г.

знатно је проширена са новим брзотисцима, великим избором слова, модерних орнамената и шара — препоручује се п. н. публици у месту и околини за израду ::

сваковрсних штампарских послова

који се израђују у духу савремене модерне технике по најумеренијој цени. -

ПАРФИМЕРИЈА
ИВАНА Ј. СТОЈКОВИЋА, НОВИ САД
Кошут Лајошева ул. бр. 25 у дворишту у фотогр. атељеру.

Главно заступство „KODAK“, фотографских апарата за г. г. аматере и хигијенских завоја. 250 173-

Власник и издавалац: деоничарско друштво »Браника«.

Штампарија деоничарског друштва »Браника«.